

Asia: VM/1229/00.01.00.01/2017

## **Avoimen hallinnon 4. toimintaohjelman luonnos 2019-2023**

### **Lausunnonantajan lausunto**

**Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

LAUSUNTOPYYNTÖ: AVOIMEN HALLINNON 4. TOIMINTAOHJELMAN 2019-2023 LUONNOS

Avoimen hallinnon toimintaohjelmaluonnoksen tavoitteeksi on esitetty, että vahvistetaan kolmea keskeistä aluetta, jotka ovat olleet Suomessa avoimuuden edistämisen kivijalkoja eli avoimuutta yhteisenä arvona, avoimuuden vahvaa lakipohjaa ja avoimuuden jatkuvaa kehittämistä. Ohjelmaluonnos sisältää neljä sitoumusta ja niiden osalta useampia toimenpide-ehdotuksia. Mielestäni on perusteltua, että tiedon ymmärrettävyyteen liittyviä toimenpiteitä korostetaan tässä uudessa ohjelmassa. Ohjelman toimenpide-ehdotusten osalta minulla ei ole lausuttavaa muuta kuin sitoumukseen neljä eli avoimeen dataan liittyvä toimenpide ”eettinen ohjeistus: luodaan yhteinen ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä sen varmistamiseksi, ettei tekoäly-järjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja.”

Katson, että tässä yhteydessä olisi aiheellista toimenpide-esityksissä tuoda esiin tekoälyn käyttöönottoon julkishallinnossa ja julkisten tehtävien hoitamisessa liittyvät oikeudelliset ongelmat.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt valtioneuvoston huomiota siihen, että automatisoituun päätöksentekoon vaikuttaa sisältyvän useita hallinnon yleislaeilla nimenomaisesti säätelemättömiä kysymyksiä. Asiasta ja oikeusministeriön valmisteluvastuulle kuuluvan hallinnon yleislainsäädännön alan sääntelytarpeesta tulee tehdä selvitys. Selvityksessä on tarkasteltava, millä tavoin automatisoidun hallintomenettelyn ja päätöksenteon sääntely täyttää hallinnon lainalaisuuden, julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvien hallinnon oikeusperiaatteiden asettamia vaatimuksia sekä turvaa oikeusturvan ja virkamiesten virkavastuun asianmukaisen toteutumisen. (PeVL 29/2018 vp, s. 5).

Viitaan tässä yhteydessä vielä Tomi Voutilaisen artikkelissaan: ”Chatbot–sovellus osana viranomaisten neuvontapalveluja” s. 926 lausumaan: ”Yleisiä hallinnon prosesseja koskeva sääntely tulisi arvioida huolellisesti vastaamaan niihin haasteisiin joissa julkista valtaa käyttää ilman inhimillistä kontrollia tekoälyperusteinen itsenäisesti toimiva tekoälysovellus tai robotti. Asiakkaan asettaminen rooliin, jossa asiakkaan tulisi tuntea omien oikeuksiensa saatavuuteen ja käyttöön liittyvä sääntely ja menettelyt oman oikeusturvansa varmistamiseksi tekoäly- tai robottihallinnossa, vaikuttaa perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta varsin haastavalta.”

Mielestäni viranomaisvastuun ja siten asiakkaiden julkishallinnon toimintaa kohtaan tunteman luottamuksen kannalta vastuu tekoälyn suorittamien toimenpiteiden oikeellisuudesta tulee lainsäädäntöteitse saattaa asianmukaiseksi. Näin ollen toimintaohjelmassa olisi pelkän ohjeistuksen lisäksi syytä korostaa tarvetta selvittää laajemminkin tekoälyn käytön lainsäädännöllinen pohja. Tämä on tärkeää toimintaohjelman tavoitteiden kannalta myös siinä merkityksessä, etteivät viranomaistoiminnan ymmärrettävyys, kielelliset oikeudet sekä luottamuksensuojan toteutuminen vaarantuisi tekoälyn käytössä, esimerkiksi päätöksenteossa tai neuvonnassa.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Esittelijäneuvos

Riitta Länsisyrjä

Mäkinen Tiina

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia